

Το Περιοδικό «*Ακαδημαϊκή Ιατρική*»
του 1943 για τη Δημοτική Γλώσσα
στην Ιατρική

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Το Περιοδικό «*Ακαδημαϊκή Ιατρική*»
του 1943 για τη Δημοτική Γλώσσα
στην Ιατρική

ΑΘΗΝΑ 2010

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος, παιδίατρος
Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής Πανεπιστημίου Αθηνών
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα
Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά - Αθήνα
Τηλ.-Φαξ: 210 8011066
e-mail: karamber@otenet.gr
www.karaberopoulos.gr

Δημοσιεύθηκε χωρίς τις εικόνες στο περιοδικό *Αρχαία Ιστορίας Επιστημών Υγείας*, τόμ. 1, τεύχ. 2, (Οκτώβριος 2009), σσ. 61-67.

Το Περιοδικό «*Ακαδημαϊκή Ιατρική*» του 1943 για τη δημοτική γλώσσα στην ιατρική

Στο άρθρο γίνεται προσπάθεια να παρουσιασθούν τα δημοσιεύματα, τα σχετικά με την προτεινόμενη χρήση της δημοτικής στην Ιατρική, του περιοδικού «*Ακαδημαϊκή Ιατρική*»¹ του 1943, το οποίο διηύθυνε ο ιστορικός της Ιατρικής Γεώργιος Κ. Πουρναρόπουλος. Δημοσιεύθηκαν συνολικά οκτώ άρθρα, τα οποία κατά σειρά είναι:

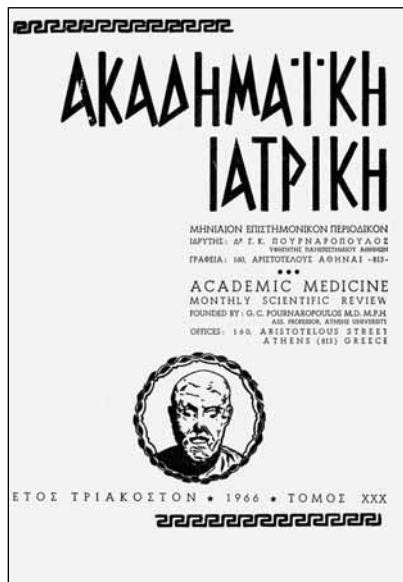
1. Πουρναρόπουλος, Γ. Κ., «Η δημοτική γλώσσα στην ιατρική επιστήμη», σσ. 138-139.
2. Παναγιώτου, Π. Π., «Οι Έλληνες γιατροί μπροστά στο γλωσσικό ζήτημα», σσ. 170-171.
3. Πουρναρόπουλος, Γ. Κ., «Δημοτική γλώσσα και ιατρική επιστήμη», σσ. 172-173.
4. Πουρναρόπουλος, Γ. Κ., «Μια έμπρακτη απόδειξη για την χρήση της δημοτικής στην επιστήμη», σ. 199.
5. Πουρναρόπουλος, Γ. Κ., «Ο Καθηγητής Λούρος κι' η δημοτική. Ο Δημήτρης Σαράτσης και η γλώσσα μας», σ. 221.
6. Ματθαϊάκης, Μανώλης, «Η γλώσσα μας στην ιατρική», σσ. 221-224.
7. Χρυσάφης, Μ. Ε., «Η μέση λύση στο γλωσσικό μας ζήτημα», σ. 255.
8. Λιβαθινόπουλος, Γ. Ρ., «Η δημοτική στην ιατρική», σσ. 255-256.

Στο πρώτο του άρθρο ο Γεώργιος Πουρναρόπουλος επισημαίνει ότι δύο γεγονότα που έλαβαν χώρα την εποχή εκείνη έγιναν αιτία να ανακινηθεί το

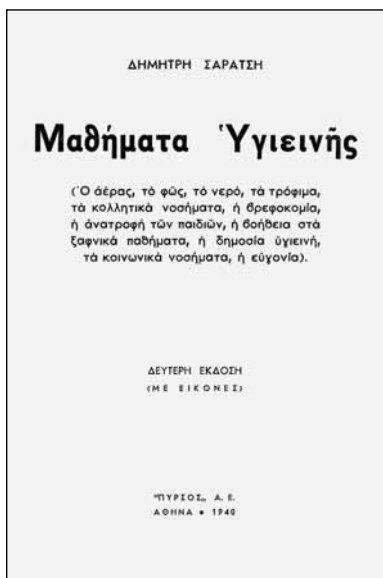
1. Τμήματα από τα άρθρα της «*Ακαδημαϊκής Ιατρικής*» του 1943 έχουν συμπεριληφθεί στο κεφάλαιο «Η γλώσσα των ελληνικών ιατρικών περιοδικών» του βιβλίου των Γ. Ρηγάτου, Κ. Απάκη, Β. Σαμίου, *Ελληνικός Ιατρικός Τύπος, 1811-1988*, Ιατροτέκ, Αθήνα 1988, σσ. 95-103.



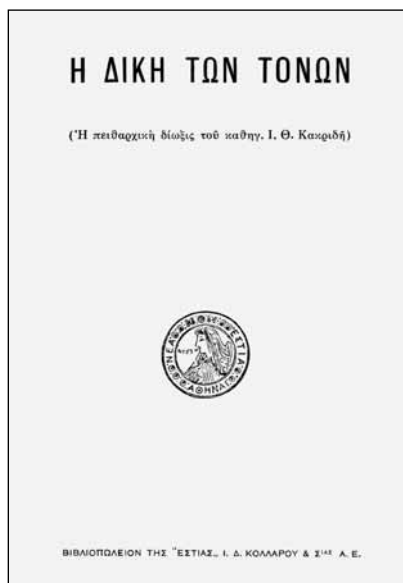
Η σελίδα τίτλου του βιβλίου του Ιωσήφ Σηφαλάκη, *Η Δημοτική και η Ιατρική Ορολογία*, Αθήνα 1943.



Ο τίτλος ενός τεύχους του περιοδικού «*Ακαδημαϊκή Ιατρική*», Διευθυντής ο Γεώργιος Πουρναρόπουλος.



Η σελίδα τίτλου του βιβλίου στη δημοτική του Δημήτρη Σαράτση, *Μαθήματα Υγιεινής*, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 1940.



Ο τίτλος του βιβλίου *Η Δίκη των Τόνων* (*Η πειθαρχική δίωξις του καθηγ. Ι. Θ. Κακριδή*), Αθήνα (1942), στο οποίο περιέχονται οι καταθέσεις υπερασπίσεως και των τριών ιατρών Νικολάου Λούρου, Πέτρου Κόκκαλη και Νικολάου Σμπαρούνη-Τρίκορφου.

ζήτημα της δημοτικής γλώσσας στην Ιατρική. Το πρώτο ήταν η έκδοση από το υπουργείο Παιδείας της *Νεοελληνικής Γραμματικής* του Τριανταφυλλίδη² και των συνεργατών του και το δεύτερο γεγονός ήταν η θλιβερή υπόθεση «*Η δίκη των τόνων*»³. Έχει ενδιαφέρον να επιστημονούμε ότι μεταξύ των υπερασπιστών του καθηγητού Ι.Θ. Κακριδή συμπεριλαμβάνονται και τρεις γιατροί: Νικόλαος Λούρος, Πέτρος Κόκκαλης και Ν. Σμπαρούνης-Τρίκορφος.

Ο Γ. Πουρναρόπουλος στο άρθρο του υπογραμμίζει ότι για το ζήτημα της χρήσης της Δημοτικής γλώσσας στην Ιατρική πρώτος έγγραψε ο γιατρός Δημ. Βεζύρογλου στην εφημερίδα «*Πρωΐα*» στις 20 Φεβρουαρίου 1943. Επί πλέον για να κάνει έντονη τη διαφορά έκφρασης στα ιατρικά κείμενα, παραθέτει κομμάτια από την «*Φαρμακολογία*» του καθηγητού Θ. Αφεντούλη, από την πρώτη έκδοση του 1875 και από την τρίτη έκδοση του 1890, που είναι γραμμένα στη λεγόμενη καθαρεύουσα. Για παράδειγμα αναφέρουμε ένα σχετικό κείμενο, «*τα ωά αλεκτορίδων άπερ εν τω στομάχω και τοις εντέροις πέπτονται τόσω ράον όσω ρωοδέστερα ελήφθησαν*».

Ακόμη δίνει την πληροφορία ότι ο γιατρός Ε. Ματθαϊάκης είχε κάνει ανακοίνωση στην Ιατρική Εταιρεία Αθηνών στη συνεδρίαση 21 Νοεμβρίου 1942 για υπεράριθμες και ανώμαλες πλευρές σε «*καθάγια δημοτική κι' ακούστηκε με ευχάριστη έκπληξη στη γηραιή μας Εταιρεία*». Συμπληρωματικά τονίζει ότι είχε συσταθεί «*Επιτροπή για τη μελέτη της εισαγωγής της δημοτικής γλώσσας στην Ιατρική επιστήμη*» αποτελούμενη από τους Δημ. Βεζύρογλου, Κ. Δήμησσα, Νικ. Δρακουλίδη, Δ. Κονταξή, Β. Κώνο, Θ. Μαντέλλο, Ε. Ματθαϊάκη, Π. Π. Παναγιώτου, Γ. Κ. Πουρναρόπουλο, Α. Πράτσινα και Στ. Σπεράντσα.

Στο επόμενο άρθρο της «*Ακαδημαϊκής Ιατρικής*» ο Γεώργιος Πουρναρόπουλος μνημονεύει του ιατρούς, που ήδη είχαν αντιμετώπισει το πρόβλημα της γλώσσας στην Ιατρική. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο Π. Κόκκαλης⁴,

2. Μανόλης Τριανταφυλλίδης και συν., *Νεοελληνική Γραμματική*, εν Αθήναις, Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων, 1941, (σσ. λα'+441).

3. *Η δίκη των τόνων*. (*Η πειθαρχική δίωξις του καθηγ. Ι.Θ.Κακριδή*), Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου, Αθήνα 1942. Τα κείμενα των γιατρών που υπερασπίζονται τον Κακριδή βρίσκονται στις σελίδες 104-106, 106-107 και 179-183 αντίστοιχα.

4. Σχετικά ο Νικόλαος Μ. Καΐρης (Νέα Εστία, τόμ. 33, 1943, σ. 373) γράφει στην επιστολή του με τίτλο «*Η Δημοτική στην επιστήμη*» ότι «...στη συνεδρίαση 16/7/43 της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών, την πρώτη έπειτα από τις αρχαιρεσίες του νέου χρόνου, ο νέος πρόεδρος Καθηγητής κ. Κόκκαλης στο λογίδριό που έβγαλε αναλαμβάνοντας τα καθήκοντά

πρόεδρος της Ιατρικής Εταιρείας, μίλησε στον χαιρετισμό του σε «*όμορφη δημοτική*», ο Νικ. Λούρος γράφει την «*Μαιευτική*» του στη Δημοτική, που θα αποτελέσει το πρώτο ιατρικό βιβλίο γραμμένο στη Δημοτική και ότι ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος⁵ «*κρίνει στρωτή και καλαίσθητη αρμοσμένη δημοτική*». Επίσης ο Διευθυντής της Υγειονομικής Σχολής Γρηγ. Λιβαδάς έγραψε μια «*υπέροχη σκιαγραφία του Ι. Καρδαμάτη σε στρωτή δημοτική*», ο πρόεδρος της Χειρουργικής Εταιρείας Ν. Σμπαρούνης-Τρίκορφος, ο υφηγητής της Παιδιατρικής Ν. Σπυρόπουλος, ο πρώτος νευρολόγος της χώρας Ι. Πατρίκιος και από τους νεώτερους ο Φ. Σκούρας⁶ «*έγραψε στη Νέα Εστία 1943, επιστημονική σπουδή με τίτλο “Ο Καρυωτάκης μπροστά στο φράγμα της νευρώσεως”*», και ο Ιωσήφ Σηφαλάκης τον Μάιο του 1943 έδωσε διάλεξη με θέμα «*Η δημοτική και ιατρική ορολογία*», που το τύπωσε σε βιβλιαράκι⁷.

Επί πλέον συμπληρώνει πως ο ιατρός Δημήτρης Σαράτσης δημοσίευσε στη Δημοτική το βιβλίο του «*Μαθήματα Λαϊκής Υγιεινής*»⁸, ο οποίος όμως «*δεν πείραξε την ιατρική ορολογία, αλλά την προσάρμοσε στο τυπικό της Δημοτικής*», όπως παρατηρεί ο ιατρός Ιωσήφ Σηφαλάκης, (σ. 9) και πως δημοσίευσε γραμμένα στη δημοτική γλώσσα σχετικά ιατρικά άρθρα στο ιατρικό περιοδικό «*Ελληνική Ιατρική*»⁹ του 1938.

Στο άρθρο της «*Ακαδημαϊκής Ιατρικής*» ο Π. Π. Παναγιώτου μεταξύ των άλλων υποστηρίζει ότι «*δεν βλέπουμε κανένα εμπόδιο να γράφονται οι επιστημονικές πραγματείες των γιατρών στη δημοτική. Εδώ ο Ελισαίος Γιαννίδης έγραψε ολόκληρη Αστρονομία κι' ο Θεοδωρίδης Εισαγωγή στη Φιλοσοφία στην πιο καθαρή δημοτική. Το ζήτημα των όρων ας μη μας στεναχωρή. Γενική*

του άφησε την ξερή και στεγνή εκείνη γλώσσα που είχαμε συνηθίσει ως τώρα ν' ακούμε και χρησιμοποιήσει μια ζωντανή και καθαρή δημοτική».

5. Ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος δημοσιεύει το άρθρο «*Η Δημοτική και η Επιστήμη*» στη *Νέα Εστία*, τόμ. 34, (1943), σσ. 952-954.
6. *Νέα Εστία*, τόμ. 33, (1943), σσ. 599-603.
7. Ιωσήφ Ν. Σηφαλάκης, χειρουργός, *Η Δημοτική στην Ιατρική Ορολογία*, Αθήνα 1943, (σσ. 16).
8. Δημήτρης Ι. Σαράτσης, *Μαθήματα λαϊκής υγιεινής*, Αθήνα 1936, (σσ. 246). Η δεύτερη έκδοση πιο αναπτυγμένη είχε τον τίτλο «*Μαθήματα υγιεινής*», Αθήνα 1940, (σσ. 186) και η τρίτη έκδοση από το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών το 1951, (σσ. 220). Μάλιστα η τρίτη έκδοση τυπώθηκε χωρίς πνεύματα και τόνους, εκτός από την οξεία στις περιπτώσεις που ήταν απαραίτητη για τη σημασία της λέξης.
9. Δημήτρης Σαράτσης, «*Η επιστήμη και η επιστημονική έρευνα στην Έκθεση του Παρισιού*», *Ελληνική Ιατρική*, τόμ. 12, (1938), σσ. 623-636.

αλλαγή των δεν χρειάζεται». Επί πλέον ο Παναγιώτου μνημονεύει και τους γιατρούς λογοτέχνες που *«τίμησαν την ίδια αυτή γλώσσα»*, τον Ζαλοκώστα, Π. Νιρβάνα¹⁰, Ε. Τανάγρα, Στ. Σπερτάντζα και Ν. Δρακουλίδη.

Στο άρθρο του ο ιατρός Ε. Μαθθαιάκης εκτός των άλλων με στοχαστικότητα παρατηρεί για την μετά την Επανάσταση του 1821 εποχή και την καθιέρωση της φτιαχτής *«καθαρεύουσας»* πως η *«εποχή εκείνη της προγονοπληξίας με εξωτερικές πολιτικές αιτίες σοβαρές, μπορούσε να πάρη στο ρέμα της πολλούς μας, όπως πήρε και πολλούς από τους τότε».* Ακόμη καταφέρεται εναντίον εκείνων οι οποίοι θέλησαν να αλλάξουν τους ιατρικούς όρους και μνημονεύει την Αλεξάνδρα Παπαμύσου, η οποία στα 1906 σε μετάφραση από τα αγγλικά του βιβλίου *«Ανθρώπινος μηχανισμός»* είχε αλλάξει τους ιατρικούς όρους.

Μάλιστα ο Ιωσήφ Σηφαλάκης στο έργο του *«Η Δημοτική και η ιατρική ορολογία»*, 1943, μνημονεύει επί πλέον και την παρόμοια προσπάθεια του Φώτη Φωτιάδη, το 1935 στο βιβλίο του *«Το έμφυτον θερμόν»*. Και αναφέρει πολλά παραδείγματα με την μετατροπή των ιατρικών όρων στη δημοτική που είχαν καταχωρίσει στα δύο αυτά βιβλία, όπως αντί για *«σπονδυλική στήλη»* έγραψαν *«ραχοκοκκαλιά»*, τον *«βλεννογόνο»* *«μυξένια μεμπράνα»*, την *«μυϊκή ίνα»* την αποκαλούν *«ποντικένια κλωστή»*, τους *«σπονδύλους»* ως *«σφοντύλια»*, το *«διάφραγμα»* *«φράχτη»*, την *«άνω κοίλη φλέβα»* ως *«απάνω κούφια φλέβα»*, τον *«πεπτικό σωλήνα»* *«θρεπτικό αυλάκι»*, τον *«υδρατμό»* *«νερατιμίδα»* και άλλα. Και με έμφαση ο ιατρός Ιωσήφ Σηφαλάκης τονίζει ότι *«για μας τους γιατρούς η διατήρηση των επιστημονικών όρων είναι ζήτημα πρωταρχικό».* Και επί πλέον επισημαίνει ότι οι ακρότητες, οι οποίες σημειώθηκαν με την αλλαγή της ιατρικής ορολογίας κατά τις πρώτες αυτές προσπάθειες ήταν μία σοβαρή αιτία να καθυστερήσει η εισαγωγή της δημοτικής στα ιατρικά κείμενα.

Γενικότερα στα ανωτέρω άρθρα της *«Ακαδημαϊκής Ιατρικής»* τονίζεται ότι είναι δυνατόν η δημοτική γλώσσα να χρησιμοποιηθεί στην Ιατρική, χωρίς βέβαια να είναι ανάγκη να αλλαχθούν οι καθιερωμένοι ιατρικοί όροι. Συνιστούν να αλλάξει το τυπικό και όχι οι επιστημονικοί ιατρικοί όροι. Χαρακτηριστικά ο ιατρός Α.Λιβαθινόπουλος στο κείμενό του στην *«Ακα-*

10. Βλ. Α. Διαμαντής, Λ. Βλαδίμηρος, *«Δύο πρωτότυπες ψυχιατρικού ενδιαφέροντος μελέτες του γιατρού του Πολεμικού Ναυτικού Παύλου Νιρβάνα»*, *Medicus Hippocraticus*, τεύχ. 13, (Μάρτιος 2009), σσ. 42-50.

δημαϊκή Ιατρική» τονίζει ότι δεν έχει καμιά σημασία αν τον υποθάλαμο τον λέμε υποθάλαμο, αλλά δεν πρέπει να γράφουμε εν τω υποθαλάμω αλλά στον υποθάλαμο.

Ο Χρυσάφης στο άρθρο του προτείνει όπως χρησιμοποιηθεί στην ιατρική η μέση οδός χωρίς ακρότητες, να χρησιμοποιηθεί δηλαδή η γλώσσα των εφημερίδων και για παράδειγμα φέρνει τα χρονογραφήματα του συναδέλφου ιατρού Παύλου Νιρβάνα, που δημοσιεύονταν στην «Εστία».

Επισημαίνεται ακόμη ότι την ίδια χρονιά το 1943 ο έκτ. καθηγητής Παιδιατρικής Ν. Σπυρόπουλος δημοσίευσε το βιβλίο «Βρεφική υγιεινή και Βρεφοκομία» στη δημοτική γλώσσα, που «τόσο επαινέθηκε από τους ειδικούς για τη γλώσσα του», όπως σημειώνει αργότερα ο Μ. Ευαγγελινός¹¹ στο ιατρικό περιοδικό «Ιατρική Επιστήμη-Πράξις». Μάλιστα στο ίδιο αυτό άρθρο που παρουσιάζει τη *Μαιευτική* του καθηγητού Νικολάου Λούρου γραμμένη στη δημοτική, επί πλέον μνημονεύει τα βιβλία που εκδόθηκαν τόσο πριν όσο και μετά το δημοσίευμα της «Ακαδημαϊκής Ιατρικής» του 1943, και θεώρησε τους συγγραφείς αυτούς πρωτοπόρους στην εισαγωγή της Δημοτικής στην Ιατρική:

1. Γ. Φιλιππόπουλου, *Ψυχιατρική και λογοτεχνία*, 1943,
2. Φ. Σκούρα, *Η σύγχρονη νευροψυχιατρική στη θεωρία και στην πράξη*, 1944,
3. Ν. Σ. Παπασπύρου, *Σύντομη ιστορία της Ιατρικής*, 1944,
4. Π. Π. Παναγιώτου, *Η κληρονομικότητα*, 1945,
5. Κωστή Χαριτάκη, *Το βιβλίο της μητέρας*, 1945,
6. Φ. Σκούρα, Α. Χατζηδήμου, Α. Καλούτση, Γ. Παπαδημητρίου, *Η ψυχολογία της πείνας, του φόβου και του άγχους*, 1947,
7. Μ. Γ. Στριγγάρη, *Σχιζοφρενική εξέλιξη της προσωπικότητας*, 1948,
8. Μ. Γ. Στριγγάρη, *Ψυχιατροδικαστική*, 1948.

Ενδιαφέρον έχει να μνημονεύσουμε το σχετικό άρθρο του Γ. Βαλέτα, που δημοσιεύθηκε αργότερα στο περιοδικό *Ιατρική Επιστήμη-Πράξις*¹², το 1948, άρθρο που γράφτηκε για την έκδοση της *Μαιευτικής* του Λούρου. Μεταξύ

11. Μ. Ευαγγελινός, «Η “Μαιευτική” του Καθ. Ν. Κ. Λούρου και η δημοτική γλώσσα στην ιατρική», *Ιατρική Επιστήμη-Πράξις*, τεύχ. 8, (1948), σσ. 205-206, και « Η δημοτική στην ιατρική. Αναγκαία προσθήκη», τεύχ. 9, (1948), σ. 234.

12. Γ. Βαλέτας, «Γεράσιμος Φωκάς. Ο Ψυχάρης της Ιατρικής Πανεπιστημιακής Ιατρικής», *Ιατρική Επιστήμη-Πράξις*, τεύχ. 8, (1948), σσ. 234-236.

των άλλων σημειώνει πως «οι περισσότεροι κριτικοί χαιρέτισαν στο έργο αυτό μιαν απαρχή και μια πρώτη προσπάθεια. Το είδαν σαν πρωτοποριακό, ενώ είναι ώριμος καρπός μακράς και σκληρής προεργασίας, σταθμός μιας εξέλιξης ιστορικής». Και συνεχίζει ο Βαλέτας τονίζοντας ότι οι κατακτήσεις της δημοτικής ήταν ανέκαθεν εξωπανεπιστημιακές, που αργότερα «ξαπλώθηκαν και στο Πανεπιστήμιο». Με έμφαση επίσης επισημαίνει ότι «Πρώτος που χρησιμοποίησε τη δημοτική μας γλώσσα στις παραδόσεις και στα άρθρα του, ακόμα και στα ιστορικά της Κλινικής του, πρώτος που αφήφισε τους μεγάλους κινδύνους της εποχής, μιας εποχής ταραγμένης από γλωσσικά πάθη και μαχητικής, στάθηκε ο καθηγητής της χειρουργικής Γεράσιμος Φωκάς». Και καταλήγει στο άρθρο αυτό ο Βαλέτας τονίζοντας ότι ο Φωκάς¹³ (1861-1937) είναι «ένας πρόδρομος της δημοτικής μέσα στο Πανεπιστήμιο. Ένας πρωτοπόρος των νεοελληνικών ιατρικών σπουδών. Είναι ο Ψυχάρης της ιατρικής δημοτικής», και πως χτυπήθηκε από τον Γ. Κ. Μιστριώτη (1840-1916) και τους οπαδούς του.

Συμπερασματικά αναφέρουμε ότι με το περιοδικό «Ακαδημαϊκή Ιατρική» του 1943 αρχίζει ουσιαστικά η συζήτηση για την εισαγωγή της Δημοτικής στην Ιατρική, που με την πάροδο του χρόνου έφερε αποτέλεσμα να καθιερωθεί, χωρίς προβλήματα στην ιατρική ορολογία.

13. Επιστολή του Γεράσιμου Φωκά, Καθηγητή-Ακαδημαϊκό, δημοσιεύθηκε στη *Νέα Εστία*, τόμ. 6, (1929), σσ. 958-960, με τον τίτλο «Δημοτικιστής εκ γενετής», όπου καταχωρίζονται πολλά αυτοβιογραφικά του στοιχεία για τη Δημοτική γλώσσα, τη γνωριμία του με τον Ψυχάρη και ότι είχε συστήσει να γράφονται στη δημοτική γλώσσα τα ιστορικά των ασθενών στη Χειρουργική Κλινική του Νοσοκομείου, εκ των οποίων μερικά δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό «Νουμάς».

